

גליון 35, 2 בספטמבר 2009

למערכת חינוך ציבורית ושוויונית

פנייה של תנועת נשים דמוקרטיות בישראל (תנד"י) לשר החינוך גדעון סער.

עם פתיחת שנת הלימודים 2009/10, פנו **פתחיה סגייר**, המזכירה הכללית של תנד״י, **ותמר גוז'נסקי**, נשיאת תנד״י, במכתב לשר החינוך גדעון סער. במכתב נאמר:

״אנו קוראות לך לפעול לגיבושה של מערכת חינוך ציבורית מבוססת היטב ושוויונית, שתבטיח לכל ילדה וילד חינוך ברמה גבוהה וללא אפליה מכל סוג שהוא בשל מוצא לאומי או אתני, מין, מעמד כלכלי של המשפחה, המעמד האזרחי של ההורים, אזור מגורים או נכות.

עקרון השוויון הוא העיקרון היסודי של אמנת האו״ם בדבר זכויות הילד (סעיף 2), שאושרה בידי עצרת האו״ם לפני 20 שנה, ואשר אושררה בידי ממשלת ישראל ב-1991.

תנד״י, כתנועת נשים יהודיות וערביות, הפועלת מאז קום המדינה למען קידום מעמד הנשים ולהגנת זכויות הילדים, זועקת את סבלם וכאבם של המופלים לרעה, שמספרם בישראל גדל ככל שמעמיק הקיטוב הכלכלי-חברתי ונמשכים הכיבוש והסכסוך הלאומי.

התוצאות של מבחני המיצ״ב ושיעורי העמידה בבחינות הבגרות מלמדים על רמת הישגים נמוכה ברמה מדאיגה ביותר בקרב התלמידים במערכת החינוך הערבית, הממשיכה לסבול ממחסור בכיתות לימוד, מצפיפות רבה בכיתות ומתקציבים מצומצמים. הסירוב של בתי ספר מסוימים לקבל תלמידים ממוצא אתיופי והאיום בגירוש ילדים של עובדים זרים - הם עוד ביטוי לגישות גזעניות, הרווחות בממסד ובחברה בישראל.

התנערותן של הממשלות במשך עשור שלם (1999-2009) ממחויבותן לבצע את החוק בדבר חינוך חינם בגנים לגילים 3-4, היא פגיעה חמורה ביותר בזכותם של כל ילדי ישראל לחינוך ולפיתוח כישרונותיהם ויכולותיהם כבר מהגיל הרך. זו גם הפרה גס

ה של מחויבותה של הממשלה לבצע את החוקים, שהכנסת מחוקקת. כתוצאה מאי-ביצוע החוק, משרד החינוך אחראי למצב הבלתי-נסבל, בו אלפי ילדים, בעיקר ערבים, אינם מבקרים כלל בגנים, וקיים מחסור חמור בכיתות גן תקינות ומצוידות ביישובים הערביים. כתוצאה מאי-ביצוע החוק, זוגות צעירים נאלצים להמשיך ולהוציא סכום גבוה למימון שכר הלימוד בגנים (כ-20 אלף שקל בשנה). עול התשלומים גם מרתיע נשים מפני יציאה לעבודה.

בחוק ההסדרים האחרון נקבע, כי ביצועו של חוק חינוך חינם לבני 3-4 יסתיים בשנת 2015. אנו קוראות לך, שר החינוך, להתחיל מייד ביישום הדרגתי של חוק חינוך חינם לבני 3-4, ולהבטיח שהיישום יתבצע, כפי שנקבע בשעתו, קודם כל ביישובים בעלי הרמה הכלכלית-חברתית הנמוכה יותר. אנו גם קוראים לך להבטיח, שחינוך חינם בגילי 3-4 יתבצע בגנים עירוניים ולפעול לעצירת ההפרטה ההרסנית של גני ילדים עירוניים ביישובים המצויים במשבר כספי״.

בסיום המכתב אומרות הפונות:

״פיתוח יחסים של כבוד בין הילדים ובין הילדים למורים; הקטנת מספר הילדים בכיתה; העלאת השכר של המורות והמורים; פיתוח יחס של כבוד לזכויות האדם, לזהות התרבותית ולשפה המדוברת בבית; סגירת הפערים בהישגים הלימודיים באמצעות טיפול אישי במסגרת בית הספר בכל תלמיד הזקוק לסיוע — כל אלה יאפשרו להכין את כל הילדים בישראל, יהודים וערבים, לחיים בחברה חופשית, המחויבת לשלום, לסובלנות, לשוויון בין המינים ולידידות בין העמים (סעיף 29 באמנת האו״ם בדבר זכויות הילד)״.

ח"כ ברכה: השר סער צריך לדאוג לחינוך – הוא איננו קצין חינוך ראשי

שר החינוך, **גדעון סער**, הציג במהלך ישיבת ועדת החינוך של הכנסת בשבוע שעבר תוכנית חדשה, הכוללת יעדים להעלאת שיעור גיוס תלמידים לצבא באמצעות תיגמול דיפרנציאלי של התיכונים לפי שיעור המתגייסים.

ח״כ **מוחמד ברכה** (חד״ש) ביקר את תוכנית סער באומרו: ״אני מציע לך להיות שר החינוך ולא קצין חינוך ראשי של מדינת ישראל. ישנן בעיות דחופות ובוערות אמיתיות, כמו מעמד המורה והצפיפות בכיתות, ועליך למצוא פתרונות״. גם ד״ר האלה אספניולי, יו״ר ועדת המעקב לענייני החינוך הערבי, הביעה התנגדות נחרצת למודל החדש לתיגמול התיכונים.

(מאמר בנושא מערכת החינוך — ר׳ בעמוד 3)

תושבי כפר שלם מחדשים מאבקם נגד הנישול מבתיהם

ועד תושבי כפר שלם בתל-אביב אירגן ב-30.8 הפגנה נגד האיום הממשי, הנשקף לרוב המכריע של התושבים הוותיקים ממסע התביעות המשפטיות, שהגישה חברת חלמיש.

החברה העירונית/ממשלתית "חלמיש" הגישה בשנה האחרונה תביעות וצווי פינוי נגד כ-200 משפחות ותיקות בכפר שלם. הנהלת חלמיש מתעקשת להפחית באופן חד צדדי את דמי הפינוי, המוצעים לתושבים, ובמקביל מבקשת להתישם בבתי משפט.

המאבק מתחדש, כאשר השתנו התנאים: החוק החדש להפרטת קרקעות המדינה מציב סכנה חמורה לתושבי כפר שלם: קרקעות בכפר עלולות להימכר לכרישי נדל"ן. אם זה יקרה, המשפחות המתגוררות בכפר שלם ינושלו בטענה של "זכויות קנייניות של הבעלים הפרטיים", כפי שאירע לפני כשנתיים, במאבק שניהלו המשפחות במתחם מח"ל-משה דיין. נוסף לכך, בתי המשפט נוטים כיום לנתק בין הפינוי לפיצוי. לכן צפוי שהתושבים ימצאו את עצמם מושלכים לרחוב בטרם הוסדרו זכויותיהם וללא פיצוי.

לכן, נודעת חשיבות עליונה להסדרה בהקדם של זכויות תושביו הוותיקים של כפר שלם על הבתים ועל הקרקעות, או לחילופין - לקביעה חד משמעית של הזכאות לפיצויים. חיוני, שכל שיפונה, יוכל לרכוש דירה, שתאפשר לו להמשיך לקיים את חייו ועבודתו בסביבה, שבה חי עד כה.

בתנאים אלה, התגייס ועד כפר שלם ליצירת לחץ ציבורי, שלא יאפשר למכור קרקע מדינה, שעליה מתגוררים תושבים.

עיר לכולנו פותחת בקמפיין תחבורה ציבורית

קמפיין התחבורה הציבורית של הרשימה "עיר לכולנו" בת"א-יפו, עתיד התחנה המרכזית החדשה ונושאים נוספים הקשורים בדרום העיר, יעמדו במרכז האסיפה הכללית, שתערוך התנועה בגינת לוינסקי ביום ד', 16 בספטמבר. על כינוס האסיפה ונושאי הדיון החליטה הסיעה המורחבת של "עיר לכולנו" בישיבתה האחרונה.

פרטים נוספים על הקמפיינים ועל הנושאים האחרים, בהם עסקה הסיעה, אפשר למצוא באתר: city4all.org.il

פעילי שמאל בגליל דורשים ממרצ שיתוף פעולה עם חד"ש

ח"כ **חיים (ג'ומס) אורון**, יו"ר מרצ, נפגש בשבוע שעבר עם עשרות פעילי שמאל בגוש שגב, שדרשו להרחיב את שיתוף הפעולה בין מרצ לחד"ש. בפגישה השתתפו פעילים בארגונים חברתיים, ובהם "סיכוי במשגב", שביקשו לדון במצב השמאל בישראל.

כמה ממשתתפי המפגש ביקשו מאורון להימנע מהדגשת העמדות הציוניות של תנועתו, "משום שמדינת ישראל היא עובדה קיימת, והשימוש בציונות הוא למטרות קיפוח ואבחנה בין יהודים וערבים", כדברי אחד המשתתפים. אורון הודה, שמרצ חטפה מכה קשה בבחירות לכנסת, אך תלה את האשמה במצביעי מרצ בעבר, אשר לדבריו "נתפתו לבלוף" והצביעו למפלגות הירוקות, לקדימה או לחד"ש, ובכך גילו "חוסר אחריות".

הנהלת אונ' בן-גוריון זוממת פגיעה בתפקידו של ד"ר ניב גורדון

הנהלת אוניברסיטת בן-גוריון לא תפטר את ד"ר ניב גורדון, אבל ראשיה קוראים לו להתפטר בעצמו מתפקידו כראש המחלקה לפוליטיקה וממשל במוסד האקדמי בבאר-שבע. על כך למדו חברי הסגל, שחתמו על עצומת תמיכה בד"ר גורדון, בשיחה שערכו בשבוע שעבר עם רקטור האוניברסיטה, פרופ' **ג'ימי ויינבלט**.

פרופ' **אורי רם**, ראש המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אמר בתגובה, כי אישית הוא מסתייג מנושא החרם על ישראל, אך הוא גא להיות קולגה של אדם "בעל אומץ אזרחי כמו ניב גורדון". רם הוסיף, כי "אין להרשות כל פגיעה במעמדו או בקידומו באוניברסיטה של ד"ר ניב גורדון, או במילוי כל תפקיד מצידו. אם יפוטר מתפקיד ראש החוג על רקע עמדתו הפוליטית, אקרא לכל ראשי החוגים באוניברסיטה להתפטר אף הם לאות תמיכה בגורדון ולאות מחאה על הפגיעה בזכויותיו, בחופש האזרחי ובמוסד האוניברסיטה בישראל".

מסע ציד המכשפות החל, לאחר שד"ר ניב גורדון פרסם מאמר ביומון "לוס אנג'לס טיימס" (20.8), שכותרתו: "החרימו את ישראל". במאמרו מציין גורדון, כי בשל הכיבוש הנמשך כבר 42 שנה, ישראל הפכה מדינת אפרטהייד. לכן חיוני, לדעתו. חרם בינלאומי על ישראל, כדי שתסכים לסיים את הכיבוש ואת הדיכוי של 3.5 מיליון פלסטינים, המתגוררים בשטחים הכבושים מאז 1967.

במקום לנהל ויכוח בנושא הכיבוש והדרכים לסיימו ובנושא החרם, פתח הימין הישראלי במסע דה-לגיטימציה של ניב גורדון ושל דעותיו. להתרת דמו הצטרפו גם שרים ודוברים רשמיים אחרים, ואפילו נשיאת האוניברסיטה תבעה ממנו לחזור בו מדבריו.

מרצים באוניברסיטת בן-גוריון ובאוניברסיטאות נוספות בארץ יצאו מייד להגנת חופש הביטוי של עמיתם ניב גורדון. הם הדפו את הניסיון לקבוע סייגים לדעותיו ולהתבטאויותיו של איש אקדמיה, והדגישו את החשיבות העליונה של החופש האקדמי. פרסום מעין זה מהווה זכות יסוד המוקנית לאזרח ישראלי מתוקף חוקי היסוד במדינת ישראל — ציינו המרצים הדמוקרטיים, והוסיפו: זכותו האזרחית עומדת לד"ר גורדון להביע את השקפותיו במאמר בעיתון, ואין לאיש זכות או סמכות לשלול ממנו זכות זו או לצמצמה.

למחאה של מרצים וארגונים לזכויות אדם בישראל, הצטרפו מרצים במוסדות להשכלה גבוהה ברחבי העולם. מאות מכתבי מחאה נשלחו להנהלת האוניברסיטה בבאר-שבע, ובהם הובעה דאגה עקב יחסה השלילי של הנשיאה, פרופ' רבקה כרמי, כלפי ד"ר גורדון. המרצים ציינו, ששיתוף הפעולה בעתיד עם האוניברסיטה הישראלית תלוי בשמירה על חופש הביטוי.

פרופ' **דייוויד אינגלבי** מאונ' הוטרכט בהולנד, שיגר לפרופ' כרמי פנייה, בה נאמר, כי "ישראל קיבלה מעמד של 'שותף בכיר' בכל תוכניות המחקר האירופיות, רק בגלל הקפדה על חופש הביטוי של חברי הסגל". לדברי פרופ' אינגלבי, העומד בראש רשת החוקרים האירופית לשיתוף פעולה מדעי וטכנולוגי, מעמדם של המוסדות להשכלה גבוהה בישראל בכלל, ושל אונ' בן-גוריון בפרט, ייפגעו, אם יישלל חופש הביטוי מד"ר גורדון או ממרצים אחרים.

הפרטה ולאומנות במערכת החינוך

מה מתכננים אנשי העסקים והימין המדיני עם פתיחת שנת הלימודים?

מאת **אורי וולטמן**

"תשכחו מכל מה שידעתם וחשבתם עד היום על החינוך. בואו ללמוד משהו חדש, דרך זווית הראייה של בכירי המשק, הכלכלה והטכנולוגיה" - במילים אלה נפתחה ההזמנה לכנס העיר חולון לחינוך 2009, שהתקיים ב-26.8. משתתפי הכנס 'זכו' לשמוע דברים מפי מצעד של מנכ"לים ואנשי עסקים, העומדים בראש חברות מרכזיות בכלכלה הישראלית.

בפאנל הראשון, "שיעור במינהל עסקים" שמו, התארחו המנכ"לים של בזק, מיקרוסופט, אל-על וסלקום, אשר "מציעים להיכנס לכיתה עם תוכנית עסקית ולהצטייד בכלים ניהוליים". שיח זה משקף היטב את הגישה שהכנס ביקש לקדם, גישה התופסת את החינוך בתור "פעילות עסקית", שלא שונה מאחרות. זו הסיבה מדוע ברי הסמכא, שהוזמנו לנאום בכנס העוסק בחינוך, הם דווקא "בכירי המשק, הכלכלה והטכנולוגיה", ומדוע מקומם של מורים, תלמידים או נציגי הורים, נפקד לחלוטין מהכנס. הרי לדעתם של מארגני הכנס, להזמין ארגוני מורים או מועצות תלמידים לכנס העוסק בחינוך, דומה להזמנת נציגי עובדים או מובטלים אל ועידת ישראל לעסקים...

ביטוי נוסף לגישה הרואה במעש החינוכי סוג של פעילות עסקית, ניתן לזהות בהרצאה שניתנה בכנס, שכותרתה "חינוך בעיניים ספרותיות", שהובאה לא על ידי מורה לספרות ולא על ידי סופר או משורר, כי אם על ידי... מנכ"ל רשת "צומת ספרים". מה לאדם המתפרנס מהגדלת מכירות ספרים ולדיון אודות חינוך? למארגני הכנס הפתרונים.

גולת הכותרת מהבחינה הזו, היו ללא ספק דבריו של מנכ"ל בזק, אבי גבאי, שהסביר בכנס, כי פתרון הבעיות במערכת החינוך טמון לאו דווקא בהגדלת התקציבים, כי אם ב"התייעלות". לדבריו, כשם שהופרט שוק התקשורת, כך צריך לנהוג גם במערכת החינוך. "כפי שהיו חכמים שהחליטו שהמדינה לא צריכה לנהל מערכת מורכבת כל כך כמו התקשורת, כך יש לעשות במערכת החינוך. צריך לייצר מצב שבו המערכת תנוהל באופן טוב יותר על ידי גוף ניהולי" - אמר גבאי ("דה-מרקר", 28.8). הוא הוסיף כי "צריך להחליט מהו המוצר. במערכת החינוך המוצר הוא המורה. צריך שהתפוקות ממנו יהיו טובות". לעמדה הרואה במורה "מוצר" היה שותף גם גדעון עמיחי, מנכ"ל משרד הפרסום שלמור-אבנון-עמיחי, שהציג בפני משתתפי הכנס הרצאה שכותרתה "איך ממתגים מורה".

חינוך לערכים – אך לאילו ערכים?

הכנס, שדמי ההרשמה אליו שקולים למספר שעות עבודה של מורה מתחיל, לא דן כלל בשאלה, כיצד יכולה מערכת החינוך להנחיל לתלמידיה ערכים של אי-אלימות וקבלת האחר (שרלוונטיים במיוחד אחרי קיץ רווי אלימות, הן כזו של פשעי שנאה והן של פשעים פליליים). תחת זאת, הוזמנו שגרירים מאוסטרליה, ממקסיקו ומאירלנד להסביר, כיצד "עושים את זה בחוץ לארץ ומגיעים לחלק העליון של פיז"ה" (מבחן פיז"ה הוא מבחן בינלאומי הבוחן את רמת השכלתם של תלמידים).

איני מבטל את חשיבות ההצלחה במבחני השפה והמתמטיקה (הצלחה שאינה מנת חלקם של רוב תלמידי ישראל). אך בעיה זו, חשובה ככל שתהיה, אינה בהכרח האתגר המרכזי, עימו צריכה להתמודד מערכת החינוך בישראל.

מערכת חינוך, ש-75% מתלמידי התיכון היהודים שבה סבורים, כי הערבים אינם תרבותיים, אינם משכילים ואינם נקיים (כך לפי סקר שנערך באוניברסיטת חיפה ופורסם בינואר 2007), זקוקה בראש ובראשונה להעמקת החינוך ההומניסטי והדמוקרטי, ולהכנסת תוכניות לימוד, המחנכות לשוויון ערך האדם ונגד אפליה לאומית.

גם שר החינוך, גדעון סער, סבור כי מערכת החינוך צריכה להעמיק את החינוך לערכים, אך סדר היום הערכי שהוא מבקש לקדם הוא סדר יום אחר, מיליטריסטי וימני. בתוכנית שהציג בפני ועדת החינוך של הכנסת ב-26.8, אמר סער, כי יציב יעדים להעלאת שיעור המתגייסים לצה"ל, בין היתר על ידי תיגמול דיפרנציאלי של בתי ספר לפי שיעור המתגייסים. מדובר בצעד שיעמיק את הפער בין בתי הספר היהודים לערבים, ויסייע לחזק את העמדה האנטי-דמוקרטית, המבקשת למנוע מהמיעוט הלאומי הערבי בישראל זכויות יסוד, בטענה שקבלת הזכויות מותנית ב"עמידה בחובות".

עוד אמר סער כי בכוונתו להכניס מקצוע חדש בשם "מורשת ותרבות ישראל", אשר יסייע "להעמקת הערכים הציוניים והיהודיים". מדובר בגלגול חדש של רעיון שקידמה שרת החינוך הקודמת של הליכוד, לימור לבנת, אשר בפועל ינסה להעמיק את הפיכת בתי הספר למכשירי אינדוקטרינציה ציונית. תהליך זה לא יסייע לחנך תלמידים לסובלנות ולראייה שוויונית של יחסי יהודים-ערבים, אלא רק יחריף את הגישה השוביניסטית של "אני ואפסי עוד", הרווחת בקרב תלמידי תיכון יהודים בישראל.

כשהפרטת מערכת החינוך פוגשת בלאומנות

תהליכי ההפרטה, המתבטאים, בין היתר, בזליגה של תפיסות ושיקולים מתחום כלכלת השוק לתוך מערכת החינוך, אינם מנותקים מהתוכניות המטרידות ל"העמקת הערכים הציוניים".

אלה וגם אלה הם ביטוי להתחזקות כוחו של הימין בחברה הישראלית. מערכת החינוך נתפסת בעיני הימין, ובצדק, כגורם משמעותי בעיצוב תפישת עולמם של בני נוער בישראל לכן הם מבקשים להשפיע על אופייה של מערכת החינוך בכיוון, שיקל עליהם בעתיד להוציא לפועל את סדר היום האנטי-דמוקרטי שלו.

תפקידם של מורים ומחנכים דמוקרטיים, וכן של הורים ותלמידים, הוא להצביע על המגמה המסוכנת של הפרטת מערכת החינוך ושל התחזקות האופי הלאומני של תכניה, ולנהל מערכה ציבורית לעצירת תופעות אלו.

זיכרונות פעיל קומוניסטי בעירק ובישראל

בעקבותיו ספרו האוטוביוגרפי של פרופ' שמעון בלס "בגוף ראשון"*.

מאת **יוסף דרוויש**

פרופ׳ **שמעון בלס** הוא מהפוריים שבין הסופרים הכותבים עברית, אבל נושאי ספריו ופועלו נגד האפליה העדתית הקיימת בישראל (בלס מכנה עצמו ״יהודי-ערבי״), השליכו אותו אל שולי הקונצנזוס הציוני.

בספרו ״בגוף ראשון״, מספר בלס את קורות חייו מרגע לידתו (מרס 1930) ועד לפרישתו לפני כמה שנים מהחוג לשפה וספרות ערבית באוניברסיטת חיפה. אבל ספרו האוטוביוגרפי אינו מתחיל בזיכרונות מבגדד, עיר ילדותו ונעוריו, אלא ברגע נחיתתו בישראל, ביוני 1951. בלס נמנה עם פעילי המפלגה הקומוניסטית העירקית מאמצע שנות ה-40 עד להגעתו לישראל (זה הביטוי שבו משתמש בלס), והמשיך לפעול במסגרת המפלגה הקומוניסטית הישראלית עד לשנות ה-60, ערב הפילוג שהובילו משה סנה וחבריו.

למחרת הגעתו למעברה באשקלון, אליה נשלח עם משפחתו, וארבעה ימים לאחר ריסוסו בדי.די.טי., הבחין בלס בצעירים יהודים ממוצא עירקי, שמכרו את השבועון ״אל אתיחאד״, ביטאון מק״י, ברחובה הראשי של אשקלון. הוא ביקש לשוחח עם מזכיר הסניף המפלגתי, עולה מרומניה שדיבר צרפתית, ולהצטרף לשורות מק״י.

בספרו האוטוביוגרפי, מביא בלס תיאור מפורט של מאבקי הקומוניסטים במעברות (נושא העומד במרכז ספרו הראשון: ״המעברה״). יש להצטער, שפרק חשוב זה נותר די עלום בתולדות מק״י. מנצלים זאת אלה, שמטעמי נוחות מעדיפים בכלל להתעלם ממנו. סמי שלום שטרית, שספרו בן 400 העמודים נקרא: ״המאבק המזרחי בישראל 1948-2003״ (הוצאת עם עובד, 2004), לא ראה לנכון להקדיש למאבק הקומוניסטים במעברות כל התייחסות. השילוב קומוניסט ומזרחי, לא תמיד עולה בקנה אחד עם השקפת עולמם של אלה, הרואים עצמם מחויבים לעניין המזרחי.

שנות פעילותו הקומוניסטית של בלס הן חלק הארי של האוטוביוגרפיה. היו אלה שני עשורים גורליים: התהפוכות הפוליטיות בעירק מולדתו, כולל רדיפת הקומוניסטים והוצאתו להורג של מזכ״ל המפלגה; הקמת מדינת ישראל; מלחמת סיני 1956. בלס אף נשלח לכלא בשנות ה-50, עת שימש ככתב לענייני ערבים בעיתון הקומוניסטי ״קול העם״. לכליאתו גרמה פרובוקציה של המשטרה והשב״כ, שהדביקו לו אישום ב״ריגול״... מרכזיות המקום, שתופס בספר ״הפרק הקומוניסטי״, בולטת במיוחד, בהתחשב בהתעלמותו המוחלטת מעשרות שנות הוראה ומחקר באוניברסיטת חיפה, להן אינו מקדיש ולו שורה אחת. בצד ביקורת רבה שהוא מותח, ישנה בספר גאווה לא מוסתרת על עברו הקומוניסטי.

בלס אינו בודד בסיכום כזה של חייו. מרצה אחר לספרות, פרופ׳ **נסים קלדרון**, תיאר בריאיון ארוך במוסף השבועי של ״הארץ״ (21.8) את קורות משפחתו הקומוניסטית, מיוצאי בולגריה, בשכונת פלורנטין בתל-אביב, ואת פעילותו במסגרת ברית הנוער הקומוניסטי (בנק״י). קלדרון, שבשנים האחרונות אינו מחמיץ הזדמנות לתקוף את חד״ש, את מק״י, את מפגיני האחד במאי ואת הרשימה ״עיר לכולנו״, סיים את הריאיון ל״הארץ״ במילים: ״מאז נעורי הקומוניסטיים, אני חולם על תרבות דמוקרטית שהיא לא של אליטות בלבד״. גם פרופ׳ **ששון סומך**, חוקר ומרצה נודע לספרות ערבית, הקדיש בספרו האוטוביוגרפי ״ימים הזויים – קורות חיים 1951-2000״ (הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2008), דפים רבים לפעילותו הקומוניסטית בשנות ה-50, עם הגעתו מעירק.

שמעון בלס, ששון סומך, פרופ׳ **דוד צמח** מאוניברסיטת חיפה ואחרים היו הגרעין הפעיל של האינטלקטואלים הקומוניסטים-מזרחים, שצמחו בארץ. אלא שכניסתם של אקדמאים אלה לאליטות האינטלקטואליות של הקונצנזוס הציוני בישראל הייתה כרוכה בוויתור על פעילותם הפוליטית ועל חברותם במפלגה הקומוניסטית.

בלס מתאר בספרו האוטוביוגרפי את השגיאות ששגתה הנהגת המפלגה ביחסה לאינטלקטואלים בשנות ה-50 וה-60 (ואכן שגיאות כאלה היו גם היו). אבל קשה עד מאוד להסביר, איך כתב ״קול העם״ בתחילת שנות ה-60 הופך כעבור שנים ספורות, לאחר כיבוש השטחים הפלסטיניים, אחד מכותבי הטורים הידועים בעיתון הימין ״היום״, שהמערכת שלו פעלה ב״מצודת זאב״. בין הטורים שכתב בלס באותה תקופה (שרק את חלקם הוא מצטט בספרו), ישנם מאמרים שתקפו בצורה ארסית את הרעיון הקומוניסטי ואפילו קראו להמשך הכיבוש בתואנה, שזה אמצעי ״לחינוך האוכלוסייה המקומית לדמוקרטיה״.

מצער, שאין בספרו האחרון של בלס כל התייחסות לאותם מאות יוצאי עירק - פועלים וטכנאים במפעלים, בעלי עסקים קטנים, רופאים ומשפטנים, שהמשיכו לפעול במסגרת המפלגה במשך עשרות שנים. בלס מתעלם מאותם קומוניסטים יוצאי עירק, אשר טיפחו את קשריהם עם מק״י חרף הפילוגים והאכזבות הרבות, שבוודאי חשו בשנות הרודנות של סדאם חוסיין, בתקופת התפוררותה של ברית המועצות, או בשל האפליה כלפי ערבים ומזרחים בישראל.

תהליך ההתברגות של אינטלקטואלים מזרחים בקונצנזוס הציוני, תוך ויתור על זהותם הקומוניסטית, היה אמנם תהליך של ״עריקה״ – אם להשתמש במילה, שהייתה שגורה במפלגה הקומוניסטית בשנות ה-50 וה-60. אך אנשי רוח אלה נותרו, בסופו של דבר, מחוץ לקונצנזוס, בתוך הגטאות האוניברסיטאיים של החוגים לערבית, בהם נלמדה ״שפת האויב״ – השפה שכל כך יקרה לליבו של בלס.

בלס מסתכל בספרו אחורה בגעגוע ולא בזעם. הוא אינו קומוניסט אך גם אינו ״עריק״. חרף גילו המתקדם, ניתן להבחין בו לעיתים קרובות, יחד עם אשתו, פרופ׳ גילה בלס, בהפגנות למען השלום ונגד הכיבוש.

״בגוף ראשון״ לא נכתב לרגל מלאות 90 שנה להקמת המפלגה הקומוניסטית בארץ. אבל יש בו תרומה משמעותית להיבט חשוב בתולדות המפלגה, הצלחותיה ושגיאותיה.

---

* שמעון בלס, **בגוף ראשון**, הוצאת הקיבוץ המאוחד / ספרי סימן קריאה, ת״א, 2009.

חרם דרבנו ליברמן, מאור ישראל

מאת **איתי מאירסון**

יוני 1914 – ההתנקשות בקיסר פרנץ פרדיננד מביאה לפרוץ מלחמת העולם הראשונה; ספטמבר 1939 – פלישת הנאצים לפולין מציתה את מלחמת העולם השנייה; אוגוסט 2009 – תחקיר עיתונאי פרובוקטיבי גורם למלחמת ישראל-שבדיה.

בראשו של שר החוץ, אביגדור ליברמן, התחוללה תגובת שרשרת קוגניטיבית מאלפת ועם זאת גם צפויה; אם ממשלת שבדיה לא מגנה את התחקיר שפורסם באותו צהובון, הרי שהיא אנטישמית. אם היא אנטישמית הרי שהיא חותרת תחת "יהדותה" של מדינת ישראל, והשלב הבא, איך לא, הוא צמד המילים "סכנה קיומית". אם אכן סכנה קיומית מרחפת עלינו מכיוון סטוקהולם, אז איך זה שטרם שלחנו לשם את חיל-האוויר? כיצד זה לא פתחנו במבצע "עופרת יצוקה 2", לחיסול קיני המחבלים בגטבורג? ומדוע לא פשטו סוכני השב"כ על הקיבוצים של עמק-חפר, באישון לילה, כדי לעצור מנהלית את המתנדבות השבדיות – אותו גיס חמישי עלוב – ולהביאן למרתפיו, לחקירה מטלטלת תחת פלואורסנטים מהבהבים?

לתקוף את ליברמן על בריונותו הדיפלומטית ועל דרישתו הבלתי אפשרית מהשבדים, היא מלאכה קלה מדי. הרי אפילו שרי הממשלה מגחכים מאחורי גבו. לא צריך להיות פרשן פוליטי, כדי לדעת שמדובר מבחינתו בעוד תרגיל לולייני, שנועד להסיר מן הכותרות, ולו לזמן קצר, את כתב האישום החמור, המאיים לרחף מעליו, וליהנות משינוי חיובי ביחס דעת הקהל כלפיו. למען האמת, ההיסטוריה מלאה באינספור מדינאים מסוגו ובמצבו, שהספינים שלהם היו הרסניים ואכזריים יותר, מאשר פתיחת מלחמת איקאה הראשונה.

הבעיה איננה ליברמן אלא הליברמניזם. והביטוי המדכא והמטריד ביותר של הליברמניזם, בפרשה הזאת, הוא חרם הצרכנים העממי על מותגי הצריכה השבדיים, שהוכרז ברוב הדר. סורה איקאה, הלאה אריקסון. לכאורה, חרם שכזה הוא חלומה הרטוב של התנועה החברתית, על שלל מתנגדי הגלובליזציה שבה, וכל שוחרי זכויות האדם והעובד. אלא שלמעשה מדובר בסיוט – רטוב לא פחות. לא זכויות העובדים עומדת לנגד עיני המחרימים, אלא ה"כבוד הלאומי" שלנו; לא דברי תוכחה על ניצול ילדים במפעלי העולם השלישי בוקעים מפי המחרימים, אלא טענות בדבר "אפילו בשואה הם היו נגדנו". ואף מילה על הנזקים הסביבתיים, שגורמים אלפי הסניפים של המותגים השבדיים, הפזורים בחמש יבשות, ומאות מפעלי הייצור שפזורים בעיקר ביבשת אחת.

המוחים והמחרימים בוודאי הולכים לישון עם חיוך, כזה ששמור לאנשים שהשפיעו, שהביאו לשינוי תודעתי, שפעלו בשדה החברתי. אלא שאלפי החותמים על העצומה המביישת להחרמת איקאה ואריקסון, אינם אקטיביסטים. אקטיביסט הוא אחד שנלחם בקונצנזוס ושמוביל תהליכים לא פופולאריים בעליל, ולא זה שנגרר כפרד תשוש אחרי קריאות קרב של שר חוץ בפאניקה. להחרים את איקאה מטעמי "גאווה לאומית" הוא אקט מגוחך ומקומם בדיוק כמו החרמת מועדוני חשפנות בגלל מחירם המופקע של המשקאות.

ממשלת ישראל הנאורה נותנת לשבדים הפרימיטיביים שיעור בדמוקרטיה ובחופש ביטוי; אזרחי ישראל הנאורים מלמדים את השבדים הנחשלים פרקים במעורבות חברתית. הם אפילו לא יודעים, חותמי העצומות למיניהם, שמותגי העל השבדיים כבר מזמן אינם שבדיים באמת. פרט לשמם של המותגים, ולשכבה צרה של מנהלים ובעלי מניות ספורים, מדובר בענקיות בינלאומיות, המייצרות והמשווקות בשפות זרות. הילד הרזה, שרוכן מעל הפס הנע במפעלי אריקסון באינדונזיה, ומחבר במיומנות שבב לשבב תמורת שני דולרים ליום עבודה, ראוי לחרם שלנו על אריקסון, לחרם המושתת על סולידאריות.

ואתם, החותמים, קחו לכם כמה ימי חופש וטוסו לנפוש באחד הקלאבים של תורכיה, אותה תורכיה שהחרמתם אך לפני חודשים ספורים, משום שממשלתה העזה להרגיז את הליברמנים.

הקומוניסטים ביוון

שריפות לצורך ספסרות קרקע

"זו תכנית הצתת יערות מאורגנת היטב, והסיבות לה גלויות. אין זה מקרה, שמדי שנה בוערים חלקות אדמה ויערות, שערכם הנדל"ני גבוה במיוחד" - כך אמרה מזכ"ל המפלגה הקומוניסטית היוונית, **אלקה פפאריגה**, בשבוע שעבר, במהלך מסיבת עיתונאים מאולתרת, שקיימה יחד עם חברי הנהגת המפלגה באחד ממוקדי השריפה.

פפאריגה האשימה, כי מאז ומעולם היו שריפות יזומות אמצעי להסבת ייעוד קרקעות, תוך ניצולן של מערכת חוקי קרקע ארכאית ומסורבלת ושל מסורת של שוחד ושחיתות שלטונית. "המצב הקיים הוא גן עדן לבעלי הון ולבעלי זרוע" - הדגישה.

הנוהג ביוון איפשר לכל אדם לבוא לבית המשפט או למושל המחוז, ולתבוע את הקרקע, שעליה היה יער שנשרף, בנימוק שהיא שייכת לאביו או לסבו, אף כי הניירות הושמדו בשריפה. ההחלטה להאמין לטוען או לא הייתה כולה בידי השופט או המושל. לפי המצב הקיים, הקרקעות ביוון מאותרות לפי בעל הנכס, ומצב זה מזמין טעויות והונאה יזומה. רק לאחרונה מתחילים לייסד ביוון רישום מסודר של מקרקעין (טאבו).

הדמיון בין השריפות הנוכחיות, שפרצו באזור אתונה ובאזורים נוספים, לבין השריפות שהיו בפלופונז בולט: גם הפעם, רוב האדמות שנשרפו הן אדמות מדינה, ולכולן ערך נדל"ני גבוה. לאחר שהתפוצצה הפרשה של אדמות המדינה שהוצתו בפלופונז, התחייב ראש ממשלת יוון, קוסטאס קרמנליס, לא לבנות עליהן ולשקם את היער, אך הדבר עדיין לא נעשה. כמה משפחות פשע וספסרי קרקעות שורפות ובונות, בשתיקה כהסכמה של הפוליטיקאים הבורגנים.

פפאריגה ציינה במסיבת העיתונאים, שמחוזות המפלגה באתונה ובאתיקה קראו לאלפי חבריהם לצאת ולהילחם באש, יחד עם התושבים, וזאת בהעדר מכבי אש. היא האשימה את הממשלה בסיוע להשחתת הטבע לצורך חיזוק הספסרות הקפיטליסטית.

התארגנות פועלים במפעל בשטחים מניבה הצלחה

מאת **עמאד דרויש וח'ליל שהאב**

אנו עובדים שנים ארוכות ב"ימית" – מפעל בינלאומי לייצור ציוד חקלאי, הממוקם באזור התעשייה "ניצני שלום" שליד טול כרם. למרות שאנו ברובנו פועלים מקצועיים, שולמה לנו משכורת נמוכה ולא קיבלנו זכויות סוציאליות. רבים מהעובדים נפגעו מתאונות בעבודה. בעלי המפעל לא הכיר בתאונות ונהג לשלוח את העובדים לקבל טיפול רפואי בבית החולים בטול כרם על חשבונם.

מצבנו היה קשה, היינו כשישים פועלים לא מאוחדים, שהיו מתחרים בינם לבין עצמם במטרה למצוא חן בעיני המעסיק, גם כאשר הדבר פגע בעמיתינו לעבודה.

במציאות מרה זו, עלה בדעתנו הרעיון לאחד את העובדים. בשנת 1998, ארגנו גרעין של שבעה עובדים ובזהירות רבה, בשל חשש מדיכוי מצד המעסיק, התרחבנו אט אט. כך התגבש הרצון לשפר את תנאי עבודתנו ולהקים ועד עובדים, שיעלה את דרישותינו ויגן על זכויותינו. זימנו פגישה מורחבת, בה השתתפו מרבית העובדים. בפגישה סיכמנו, כי המאבק יהיה דמוקרטי וכי יועלו בו דרישות אשר יזכו לתמיכת רוב העובדים. בחרנו בוועד עובדים וקיבלנו על עצמנו החלטה לכבד את החלטותיו.

לאחר הבחירות, מסרנו למעסיק את שמות חברי הוועד והודענו לו שטיפול בנושאים הקשורים לתנאי העבודה יעבור דרך הועד. העלנו בפניו רשימת דרישות, וביניהן: תשלום שכר מינימום וכל זכויותינו הסוציאליות לפי החוק, הכנסת אמצעי בטיחות ופיצוי עובדים הנפגעים בתאונות עבודה.

המעסיק דחה את הדרישות ופיטר כמה מחברי הוועד הנבחר. בזכות רמת המודעות הגבוהה בקרב הפועלים, תגובתנו הייתה - הפסקת העבודה. כך הכרחנו את המעסיק לחזור בו מהפיטורים של חברי הוועד.

אחרי צעד ראשון זה, שלחנו מכתב למעסיק, בו הודענו על סכסוך עבודה ודרשנו, שתוך שבועיים ישפר את תנאי העבודה. כאשר לא נשתנה דבר, פתחנו בשביתה, שנמשכה ארבעה ימים, ובעקבותיה זכינו בכמה הישגים. ההישג החשוב ביותר הוא - הכרה מצד המעסיק בוועד הנבחר.

בשנת 2007 הכרנו במשרדי ההתאחדות הכללית של איגודי העובדים בטול כרם את עמותת קו לעובד. בעקבות ההכרות, התחלנו להשתתף בסדנאות להעלאת רמת המודעות של העובדים לזכויותיהם החוקיות ולחשיבות אחדותם. באותה תקופה, החליט בית המשפט העליון להחיל את חוקי העבודה הישראליים על הפועלים הפלסטינים, המועסקים באזורים התעשייתיים בהתנחלויות.

כאשר סירב המעסיק ליישם את חוקי העבודה הישראליים, הכרזנו על שביתה פתוחה, שנמשכה 21 ימים. בתקופה זו התנהל מו"מ מפרך בינינו לבין המעסיק. בזמן השביתה ארגנו משמרות מחאה מול שערי המפעל. אחד ההישגים החשובים של השביתה היה העלאת שכרנו מ-10 ל-17 שקלים לשעה.

בית המשפט העליון: אין לסכן בריאותם של תלמידים בשועפט

בית המשפט העליון קיבל בשבוע שעבר את הערעור, שהגישו הורי התלמידים, בשיתוף האגודה לזכויות האזרח ואדם טבע ודין בנוגע לבית הספר שועפט ג' במזרח ירושלים. בית המשפט הורה לעיריית ירושלים ולמשרד החינוך למצוא פתרון מיידי לזיהום, ממנו סובלים הילדים.

יותר מ-800 תלמידים בשועפט סבלו מכאבי ראש חזקים ומהקאות במהלך כל שנת הלימודים שעברה. הצרות החלו, כאשר ארובה של המפעל, הצמוד לגדר בית הספר, החלה לפלוט עשן שחור. בשלב מסוים אפילו המורים ברחו מהכיתות. ההורים, החוששים לבריאות ילדיהם, הכריזו שביתה ומנעו לימודים בבית הספר.

לאחר שבית המשפט לעניינים מינהליים דחה את הדרישה למצוא בניין חלופי לבית הספר, פנו אדם טבע ודין, האגודה לזכויות האזרח בישראל ונציגי ועד ההורים לבית המשפט העליון והגישו ערעור על פסק דינו של בית המשפט לעניינים מינהליים בירושלים. כאמור, בית המשפט העליון קיבל את הערעור.

בהחלטת בית המשפט העליון, כתב המשנה לנשיאה, השופט חיים ריבלין, כי על משרד החינוך ועיריית ירושלים למצוא פתרון, ולו זמני, שיאפשר לתלמידי בית הספר היסודי בשועפט ללמוד מבלי לסכן את בריאותם. "פתרון זה צריך שיהא מיידי: יש להעתיק את בית הספר או את המפעל, או למצוא פתרון מתאים אחר - נכתב בהחלטה. עוד נכתב בה, כי "הנכונות להסכים לחשיפת ילדים לסיכונים הנלווים לשאיפת החומרים המזיקים, ולו למשך יום אחד, היא החלטה בלתי-סבירה, ואין להשאירה על מכונה".